

PRATARMĖ

Šis „Literatūros“ sąsiuvinis skiriamas miestui lietuvių literatūroje – temai, prieš kurį laiką sulaukusiai daugiau literatūros ir kultūros tyrėjų dėmesio (trys „Miestelėnų“ almanachai), tačiau į nuolatinę tyrimų kryptį dar nesusiklosčiusiai.

Miesto tema suvokiama paslankiai – kaip miesto reprezentacija literatūroje ir kaip miestiškoji literatūra, lietuvių literatūros miestiskėjimas, urbanistinių formų, pavidalų radimasis. Pastaruoju aspektu su sąsiuvinio tema susijęs Rimanto Kmitos straipsnis „Lietuvių poezijos modernėjimas sovietmečiu: bandymas konceptualizuoti“, apmaštantis sovietinės kultūros ir literatūros analizės teorines priemones. Sovietmetis – teoriškai dar nepakankamai reflektuotas lietuvių kultūros ir visuomenės urbanizacijos laikotarpis, tad straipsnyje aktualinamos Vytauto Kavolio kultūros sociologijos sąvokos leidžia naujai išryškinti to meto moderniosios ir avangardo poezijos radimosi prielaidas ir logiką.

Unikalų istorinį lietuvių literatūrinio urbanizmo aspektą nušviečia Mindaugo Kvietkausko straipsnis „Literatūrinio modernizmo preliudai XIX–XX amžių sandūros Vilniuje“. Naudodamasis penkių tautinių Vilniaus literatūrų duomenimis, remdamasis gausia spaudos medžiaga, anuometinio Vilniaus visuomeninio, ekonominio gyvenimo, net architektūros faktais, tyrinėtojas rekonstruoja pirminius modernios miestiškosios Vilniaus kultūros pavidalus, primenančius didžiųjų to meto Europos metropolijų kultūrines slinktis.

Aušros Martišiūtės straipsnyje „Sakralaus ir demoniško miesto vaizdiniai lietuvių dramaturgijoje“ apibendrinama daugiau kaip šimto lie-

tuvių dramų miesto vaizdiniai, išryškinant sakralaus, demoniško, profaniško miesto archetipus ir su lietuvių miestais siejamas kultūrinės reikšmės. Atidžiu vieno rašytojo tekstų ir vieno miesto vaizdinių reikšmės kitimų skaitymu pagrįstas Giedrės Šmitienės „*Savas miestas*: asmens savasties aspektas. Utena Alfonso Nykos-Niliūno kūryboje“ – bene išsamiausias ir reikšmingiausias nedidelio provincijos miesto literatūrinei refleksijai skirtas straipsnis ligšioliniuose lietuvių literatūros tyrinėjimuose. Originalų tarpdalykinį poezijos skaitymą straipsnyje „Polilingvizmas kaip ‘grįžimas namo’“ pateikia Skirmantas Valentas, Vlodo Braziūno posmuose atsekantis vieno bibliinių miestų archetipų pėdsaką.

Šis sąsiuvinis svarus knygų apmąstymais, išsamumu ir įžvalgomis pranokstančiais įprastines recenzijas. Tai Viktorijos Daujotytės „Mentaliniai prasmės atributai“, apžvelgiantis dviejų lietuvių inteligentijos dinastijos moterų – Julijos Bilūnienės-Matjošaitienės ir Meilės Lukšienės – knygą „Laiko prasmės“; Vandos Zaborskaitės „Realistinė literatūra kaip Europos kultūros ženklas“, įvertinantis į lietuvių kalbą išverstą klasikinį Ericho Auerbacho veikalą; Eugenijos Ulčinitės pasisakymas apie Brigitos Speičytės knygą „Poetinės kultūros formos. LDK palikimas XIX amžiaus Lietuvos literatūroje“. Šie rašiniai taip pat tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su miestiskąja lietuvių literatūros tradicija.

Kaip visada, „Literatūros“ sąsiuvinio pabaigoje pateikiamos konferencijų, apgintų disertacijų apžvalgos ir svarbiausių Lietuvos literatūros mokslo centrų veiklos kronikos.

Giedrius Viliūnas